

Partial troop withdraw

HVOR GÅR GRÆNSEN?

Man kan gå længere i politisk satire end med religiøse karikaturer. Denne amerikanske satiretegning om 'delvis troppetilbagetrækning' er ifølge Don Nilsen grovere end Muhammed-tegningerne.

James McCloskey, The Daily News Leader 2003

PROFETEN OG DOBBELTSYNET

KAN KARIKATURTEGNINGER HANDLE OM ALT? HVORNÅR BRYDER MAN DEN 'HUMANE HUMORREGEL'? ASTERISK HAR TALT MED HUMORFORSKEREN DON NILSEN, SOM KOMMER TIL INTERNATIONAL HUMORKONFERENCE PÅ DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITET.

* Da fredag kom, og Mullah Nasrudin skulle holde sin fredagsbøn i moskéen, var han ikke forberedt og spurgte derfor menigheden: "Hvem ved, hvad jeg vil prædike om?" Naturligvis var der ingen, der vidste det, og Mullah Nasrudin sagde: "Jeg vil ikke give en prædiken til sådan en dum forsamling." Næste søndag var Mullah Nasrudin stadig ikke forberedt, og igen spurgte han menigheden: "Hvem ved, hvad jeg vil prædike om?" Denne gang rakte hele menigheden hånden i vejret, hvortil Mullah Nasrudin sagde: "Storartet, så behøver jeg ikke prædike i dag."

Mullah Nasrudin repræsenterer alt, hvad en mullah ikke bør være. Han er en doven, tyvagtig og nærig – og så er han en umådelig

populær karakter i afghanske vittigheder. Det var han i hvert fald i slutningen af 1960'erne, da Don Nilsen underviste ved universitetet i Kabul. I dag er Don Nilsen professor ved Arizona State University med speciale i humor. Han ved ikke, om Mullah Nasrudin-vittighederne stadig er sjove i Afghanistan, men han har fulgt debatten om Jyllands-Postens Muhammedtegninger og kan konstatere, at ikke alle besidder den humoristiske distance, som er en forudsætning for at kunne grine af Mullah Nasrudin eller Muhammed.

"Det er en kompliceret affære. En del af sagen handler om, at danskerne og tegnerne betragter karikaturene ud fra et quid pro quo-perspektiv, hvilket vil sige, at hvad jeg gør ved dig, kan du →

Partial troop withdraw

gøre ved mig. Det er sådan, man retfærdiggør sagen. Hvis vi driller jer og jeres kultur, så kan I drille os og vores kultur. Men quid pro quo virker kun, hvis begge parter har den nødvendige psykologiske distance, og det har begge parter tydeligvis ikke i denne sag," siger Don Nilsen.

SANDHED ELLER HUMOR

Don Nilsen har sammen med sin kone Alleen Nilsen udgivet flere oversigtsværker om humor, blandt andet Encyclopedia of 20th Century American Humor, og må selv betragtes som et omvendende humorleksikon. Han mener ikke, at Muhammed-tegningerne er værre end andre karikaturer. Faktisk mener han, at en del amerikanske bladtegneres karikaturer i forbindelse med Irak-krigen er langt værre. For eksempel en tegning med titlen 'Partial troop withdraw', der viser en række kister – svøbt i det amerikanske flag – som er på vej til at blive fløjet fra Irak tilbage til USA.

"Man kan sige virkelig negative ting om en person, så længe man går efter en persons styrke."

"Disse karikaturer er ikke mindre tamme end Muhammed-tegningerne. Rent faktisk var der en kraftig reaktion fra en gruppe krigstilhængere, som mente, at vi ikke skulle vise karikaturerne. Deres reaktion var dog ikke så voldsom, fordi disse folk var lidt bedre uddannede, lidt mere verdensligt sindede og havde lidt mere dobbeltsyn. Humor er kun sjovt for folk med dobbeltsyn. Folk med enkeltsyn ser ikke karikaturerne som sjove, men som helligbrøde," forklarer Don Nilsen og fortsætter:

"Muslimer siger, at de aldrig nedgør kristne religiøse symboler. De afbrænder ikke billeder af Jesus eller Johannes Døberen eller andre af vores religiøse symboler. Men en del af grunden er, at vores religiøse figurer også er deres. De kan sagtens udsætte kapitalismen eller USA for grove ting. Det er ikke, fordi de ikke er kritiske, de er blot ikke kritiske over for religiøse symboler, fordi religion er vigtigere for dem."

Er det grunden til, at quid pro quo-argumentet ikke fungerer?

"Præcis, fordi der ikke kan være nogen distance. Dette er faktisk problemet med religion. Ofte har religion intet dobbeltsyn – der findes kun enkeltsyn. Det er grunden til, at kristne, muslimer eller en hvilken som helst anden religiøs gruppering ikke kan acceptere, at deres religion gøres til mål for humor eller karikaturer. Mit personlige synspunkt er, at det er et tegn på, at denne form for fundamentalistisk religion ikke er moden nok, når den ikke kan acceptere kritik. Men sådan ser de det ikke. For dem handler det om sandhed over for usandhed," siger Don Nilsen.

DEN HUMANE HUMORREGEL

Står man som karikaturtegner og er i tvivl, om man kan tillade sig at lave en grov tegning, er der hjælp at hente hos humorforskningen. Her opererer man nemlig med det, man kalder den humane humorregel – et princip, som foreskriver, hvornår noget er 'god humor' i den forstand, at målet for karikaturen eller vittigheden ikke bliver ydmyget.

DEN HUMANE HUMORREGEL, FORKLARER DON NILSEN, BESTÅR AF TRE PRINCIPPER:

- 1) Du må aldrig gå efter offeret
- 2) Du må aldrig gå efter noget, en person ikke kan ændre, for eksempel et handicap
- 3) Du må aldrig gå efter en persons svaghed, kun vedkommendes styrke

"Man kan sige virkelig negative ting om en person, så længe man går efter en persons styrke. Hvis jeg siger: "Du er den dummeste person på jorden" til en person, som virkelig er dum, så bryder jeg reglen. Men hvis jeg siger det til en person, som tydeligvis er intelligent, så går jeg efter personens styrke og styrker derved vedkommende yderligere," forklarer Don Nilsen.

Men gælder det samme princip for grupper? Bryder man den humane humorregel, hvis man gør grin med bestemte minoriteter, for eksempel etniske eller religiøse mindretal? Ifølge Don Nilsen er det i orden at gøre grin med en gruppe, hvis det gøres sympatisk og ikke for at nedgøre. Men det er kun en delvis sandhed. En vittighed fortalt af en fra gruppen er ikke den samme vittighed, hvis den bliver fortalt af en udenfor.

"Lad os sige, at jeg er mormon, og at en ikke-mormon fortæller en vittighed om mormoner, så vil det få mig til at gå i forsvarsposition og blive endnu mere mormon. Men hvis en virkelig god mormon fortæller en vittighed om mormoner, så sker det modsatte, og gruppen kan udvide sig. Jeg vil tænke: "Aha, det er sådan, vi bliver opfattet, måske kan vi modnes lidt, måske kan vi blive lidt mere vidende, få lidt mere dobbeltsyn." Den samme vittighed fortalt inden for og uden for gruppen er altså ikke den samme vittighed," siger Don Nilsen.

Don Nilsen mener heller ikke, at der findes emner, der ikke kan laves vittigheder om. Holocaust-vittigheder er ingen undtagelse, så længe de blot bliver fortalt med medfølelse for ofrene og af ofrene selv. "Hvis du er et holocaust offer på vej mod krematoriet, og du i den situation kan bruge humor, så siger du i virkeligheden "Jeg har ikke meget magt, men den smule magt, jeg har, er et resultat af min intelligens og mit vid." Et kort øjeblik kan du vende situationen, du kan grine, selvom du ikke har det godt."

DET HANDLER OM AT BLIVE EN FREMMED

Historisk udspringer karikaturen fra narren, som man kender ham fra Shakespeares komedier og fra den Elizabethanske periode i England. Narren, forklarer Don Nilsen, var en latterlig person, som regel meget lille af vækst, ofte pukkelygget og ikklædt et broget kostume med bjælder. Han manglede al den magt, kongen havde, og netop derfor udgjorde han ikke nogen trussel, når han gjorde nar af kongen. I sagen om Muhammed-tegningerne stiller situationen sig imidlertid anderledes. Her gjorde en magtfuld avis sig morsom på en mindre magtfuld, religiøs gruppes bekostning. Kan det bruges som forklaring på de kraftige reaktioner, tegningerne har afstedkommet?

"Det kan godt være, at tegnerne var for magtfulde. Jeg ser dog hovedproblemet i manglen på dobbeltsyn. Jeg mener, at formålet

med uddannelse er at lære folk at have mere end ét perspektiv, at lære folk at være mindre xenofobe, blive mindre bekymrede over de fremmede, hvem de end måtte være. Og at blive fremmed så mange gange selv, at du til sidst forstår fremmedheden."

"Vi ved ikke, at vi har overtrådt grænsen, før vi har overtrådt den. Det tror jeg, at karikaturtegnerne har lært."

Hvad har Muhammed-tegnerne lært os om fremmedhed?

"Vi havde engang en stand-up komiker, som hed Lenny Bruce, og han fornærmede folk. Idéen med hans stand-up komedie var, at vi ikke ved, at vi har overtrådt grænsen, før vi har overtrådt den. Det tror jeg, at karikaturtegnerne har lært."

"Jeg mener, at vi nogle gange må krydse grænsen, og det er meget ulykkeligt, at reaktionerne blev så voldsomme. Men vi må stadig gå tæt på grænsen, vi må stadig lave tegninger med bid. Måske skal vi trække grænsen lidt tættere på os selv. Problemet lige nu er, at folk ikke har distance, og årsagerne er religiøse, men det er ikke de egentlige årsager. De egentlige årsager handler om økonomi, fattigdom, arbejde og håb. Så længe de problemer ikke bliver løst, vil folk ikke have dobbeltsyn og kan ikke sætte pris på den anden," siger Don Nilsen. ■

Af Anders Lindskov
anli@dpu.dk

HUMOR. ALVORLIGT TALT

Hvilken sammenhæng er der mellem latter og hjertekar-systemet? Hvilken rolle spiller humor i forhold til national identitet? Og kan humor mindske frygt og fremme læring?

Den 3. – 6. juli samles verdens førende humorforskere på Danmarks Pædagogiske Universitet til The International Society for Humor Studies' årlige konference.

Der vil blive afholdt workshops om en række brede emner som tegneserieforskning, humor på internettet og tværkulturel humor. På de sideløbende paper-sessions vil der være mulighed for at stifte bekendtskab med en række mere specialiserede og eksotiske emner som for eksempel forholdet mellem humor og ægteskabelig tilfredshed eller McDonaldisering af Japanske humorfestivaler.

Har man læst Umberto Ecos roman Rosens navn og undret sig over, hvad Aristoteles tabte værk Om Humoren kunne tænkes at indeholde, vil man også kunne høre et kvalificeret bud på det.

DON L. F. NILSEN

Professor i engelsk lingvistik ved Arizona State University. Don Nilsen er en af grundlæggerne af International Society for Humor Studies, ISHS, som står for at afholde en årlig humor-konference, der i år afholdes på Danmarks Pædagogiske Universitet. Forfatter til bl.a. *Humor in Twentieth-Century British Literature: A Reference Guide* (2000) og *Encyclopedia of 20th Century American Humor* (2000).

LÆS MERE PÅ www.dpu.dk/humor

